

Formabontás

Beck Mihály egyik „múlt század végi” írásában hosszan sorolta, hogy *Budapest teljes utcanévtáblái* alapján kik azok a nagy tudósok, akikről *nem* neveztek el utcát a városban.¹ A névsor aligha lett sokkal rövidebb azóta.

• XI. kerület, Albertfalva
Vegyész utca
• 10 → 20 •

nagy tudósok, akikről *nem* neveztek el utcát a városban.¹ A névsor aligha lett sokkal rövidebb azóta.

Richter Gedeon (1872–1844) nem szerepelt a listán – igaz, őt inkább a gyógyszergyára miatt tartjuk számon. Utcat azonban elneveztek róla. Születésének 150. évfordulója alkalmából Budapesten, a Richter-gyógyszergyár közelében „kapott utcát”. Debrecenben öt évvel korábban.

Kőbánya, a régi Vaspálya utca egy szakasza
(a fotókat, ha másképp nem jelezzük, Horváth Imre készítette)

A Richter Gedeon utca elején a gyár 2022-ben új emlékművet is emelt az alapítónak. Az utcanévtáblához hasonlóan itt sem hagyományos megoldást választottak

¹ Beck Mihály: Nevezzenek el utcákat a nagy magyar tudósokról! *Természet Világa*, 1999. október (<https://www.termvil.hu/archiv/tv99/tv9910/utca.html>)

² Orbán István: Egyszer majd egyenes derékkal távozom az Egis Rt.-ből – Farkas Zoltán interjúja a *Mozgó Világ* 2001. szeptemberi számában (https://epa.oszk.hu/01300/01326/00021/sep17_.htm)

A szobor az újpesti István út és a Nyár utca sarkán áll
(Tóth Dávid, 2010)

A Sanofi-Aventis/Chinoin (akkor így hívták) Újpesten állított szobrot Wolf Emil (1886–1947) tiszteletére, aki Kereszty György vegyészmérnökkel hívta életre a Chinoint, eredeti nevén Alka Vegyészeti Gyárat. Úgy tartják számon, hogy Richter Gedeon és Wolf Emil teremtette meg az önálló magyar gyógyszeripart. Új mellszobra hagyományosnak mondható, de az utcasarkon álló magas posztamens meglepi az embert.

Orbán Istvánról (1939–2006), az Egis egykori vezérigazgatójáról – és negyven év előtti névadójáról – a kőbányai Gyógyszergyári utca egy részét nevezték el, sőt, az Egis körmendi gyára mellett is van Dr. Orbán István utca. (Zárójelben: Párizsban, Genfben és biztosan még sok más városban nemcsak a névadót írják fel egy utca néhány táblájára, hanem röviden azt is, hogy ki volt, mikor élt.) Szobor valószínűleg még nem készült Orbán Istvánról, de ha a „rendhagyót” keressük, a szakmai oldalt most mellőzve felidézhetjük azt az anekdotát, hogy „1990 őszén, a taxisblokádnak kialakult válságos helyzetben ő vezette az Érdekegyeztető Tanács nyilvános, maratoni ülését. »Addig innen el nem megyünk, amíg meg nem állapodunk« – mondta a vita résztvevőinek. A sikeres egyezés után éjszaka HÉV-vel utazott haza Óbudára, és kora reggel, mintha mi sem történt volna, szokása szerint az uszodában kezdte a napot. Ott zsebelte be a sikert, ismeretlenektől és akaratlanul.»²

Ha nem csak az utcaneveket követjük, Budapesten azért is érdemes betérni a Múzeum körút és a Puskin utca közötti Trefort

SÉTÁK A TUDOMÁNY KÖRÜL

kertbe, mert az ELTE egykori tanárai, dolgozói, hallgatói tiszteletére emelt holokauszt- és második világháborús emlékmű igazán különleges. Az „egyetlen vonalból” (összesen 200 méter hosszú, 1 centiméter széles bronzhasábból) álló emlékművön mintegy 200 felkutatott áldozat neve és adatai olvashatók. Egyikőjük a ma már kevésbé ismert Mauthner Nándor (1879–1944), aki svájci tanulmányok után Berlinben, majd a budapesti tudományegyetemen folytatott szerves kémiai kutatásokat. A szerves kémia „címzetes nyilvános rendkívüli tanára”, az MTA levelező tagja volt.

„Névsor a fugákban”, ELTE, Trefort kert
(MM Csoport, 2014. Silberer Vera felvétele)

Karikó Katalin, 2023 egyik orvosi Nobel-díjasának nevét már mindenki ismeri. Arcképe egy budai házfalról köszönt vissza egy ideig. A felirat nem kisebbíthette az érdemeit.

Budapest, Krisztina krt. 30. (már új kép van ott)

Némiképp a márciusi „Kis budai séta” DNS-szobrára rímel az alkotás, amely a Semmelweis Egyetem Anatómiai Intézetének udvarán áll. A *Mortui vivos docent* (A halottak tanítják az élőket) pályázatot a Magyar Képzőművészeti Egyetem hallgatói számára írták ki: a műveknek azokra kellett emlékeztetniük, akik a hallgatók képzése érdekében ajánlják fel a testüket. A nyertes szobor körül futó szalagok a DNS-re utalnak.

A szobrászt valószínűleg továbbra is foglalkoztatta a (kettős) hélix és az anatómia. Egy későbbi munkája nem emlékművekhez kapcsolódik, hanem a Servier Hungária pályázatára készült, ahol

Bal oldali kép: „Mortui vivos docent”, Semmelweis Egyetem Anatómiai, Szövet- és Fejlődéstani Intézet, Tűzoltó utca 58.
(Barabás Benedek, 2017)

Jobb oldali kép: „Metamorfózis”, Graphisoft Park
(Barabás Benedek, 2020)

közönségdíjas lett; a művet a Graphisoft Park vásárolta meg (a Servier Kutatóintézet a Parkban működik). „A szoborban a negatív félgömbök az emberi csontozat gömbcsuklós ízületeire emlékeztetnek, olyanok, mint a lábszárcsont és a medence ízesülése” – írta az alkotó.

A Servier pályázatának első díját a carrarai márványból készült „Labor”, Márffy Sebestyén munkája nyerte el, ezt a Servier

„Labor”, Graphisoft Park
(Márffy Sebestyén, 2020)

„Théta”, a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karának északi parkja (Orosz Klára, 2024; fotó: Csortos Szabolcs, Univ. Pécs; https://univpecs.com/kultura/flow_elmeny_egy_szobor_belsejeben)

vásárolta meg. A szobrász a lombikból és „a gépek, csövek, állványok szigorú, szövevényes rendszeréből” indult ki; a kutatások tárgyi eszközeit egyben „szellemi úthálózatnak” tekintette.³

De vissza az emlékekhez. Pécsen Grastyán Endre (1924–1988) orvosprofesszor születésének 100. évfordulójáról emlékeztek meg tavaly. Grastyán Endre a pszichés működés élettani hátte-

„Határtalan történet”, Budapest, Széchenyi István tér 9. (Chen Ming Rong, Bató Blanka, Csillag Katalin, Soós Zsófia Fruzsina, 2025)

rét vizsgálta; elsősorban arra kereste a választ, hogyan befolyásolja a tanulás folyamatát a jutalmazás és a gátlás, valamint a játék.

Az emlékmű váza bordakosárra hasonlít – de van, akit például régi MRI/CT-berendezésekre emlékeztet, amelyekbe teljesen bele kellett feküdni. A fönt futó színes hullámok agyhullámokat szimbolizálnak. Belül kényelmes ülés-fekvés esik a rugalmas felületen. Egy QR-kódot leolvastva „théta-aktivitást generáló meditatív zenét is hallhatunk” – nem véletlenül. A tanulás egyik mechanizmusának és a théta-aktivitás kapcsolatának felismerése nemzetközi elismertséget hozott Grastyán professzornak. A théta-tevékenység és a tájékozódási reakció összefüggéseit tárgyaló, 1959-ben megjelent dolgozata citációs klaszszikussá vált.⁴

A Magyar Tudományos Akadémia 199. közgyűlése előtt, 2025 májusában avatták fel a „Határtalan történet” című köztéri alkotást – azt a 200 nemes mészki lapból álló idővonalat, amely az MTA 200 éves történetének fontos eseményeit idézi fel, elsősorban magyar tudósok munkásságának egy-egy momentumára, eredményére emlékeztet. A formabontó emlékmű felállítását/lefejtetését pályázat előzte meg, amelyre 65 pályamű érkezett. Végül a 2. helyezett tervet valósították meg, hogy a Széchenyi teret bevonják „az MTA székházának vonzaskörébe”. Ennek az elgondolásnak a sikere kérdéses, mert a tardosi vörös mészki lapokat végül – az eredeti tervekkel ellentétben – nem a teret átszelve, hanem a székház előtti járdán helyezték el. Az idővonalat kiegészíti a neten olvasható „időutazás”, amely a lapokhoz fűződő történeteket meséli el, a cikk írása idején 1866-ig, de a tartalomkészítés még nem zárult le: <https://idovonal.mta.hu/mta200/>. Később az MTA előtti vonalat is új lapokkal hosszabbíthatják meg.

sv

³ <https://www.graphisoftpark.com/hu/park>

⁴ https://univpecs.com/kultura/flow_elmeny_egy_szobor_belsejeben, <https://aok.pte.hu/hu/egyseg/70/index/almenu/712>

Metánzivárgások kezelése

Az EU metánrendelete kötelezővé teszi az európai energetikai infrastruktúra üzemeltetői számára a metán kibocsátás rendszeres mérését és a gázszivárgások gyors megszüntetését. A földgázvezetékek környezetében a szivárgások hatékony felderítése, észlelése és mérése létfontosságú az energiaipari infrastruktúra megfelelőségének és biztonságának szavatolása érdekében. A hagyományos módszerek azonban lassúak, és nem rendelkeznek a szükséges pontossággal és érzékenységgel. Az ABB cég járműre szerelt, lézeralapú MobileGuardja a hagyományos technológiáknál több mint 1000-szer nagyobb érzékenységgel rendelkezik, és a ppb mennyiségű metán és etán kimutatásában 10-szer gyorsabb, mint a hagyományos berendezések. A drónra telepített HoverGuard a nehezen hozzáférhető, nehezen elérhető eszközök, létesítmények esetében és a hulladéklerakókban észleli és méri a metán szivárgást, míg a hordozható MicroGuard a gyalogos terepi felmérések során szolgál a szivárgás helyének gyors meghatározására.